

ИДР. ЧОДА/77

126/77

У Енглеској

Записи

Приблизени у Енглеској

У покрајини Јоркшир, фабрички крај. Све је од гвожђа, челика и чахи, од уља и масних кучина, сталног тутња и једне вечне боје печеног ваздуха и печене земље. Димњаци, чекрци, слепи зидови, пруге и вагони, каблови и вагонети, безброј шипкастих мостића и лествица, уздуж и попреко, који везују оделења и раднике кратко и срачунато, као ланићи робијаше. И много људи. Много људи-автомата и много људи-вулкана. Некима сјакте очи; некима је лице безизразно; а место ~~лица~~ запослен ~~руком~~ избацују чудну игру мишића и сухожила, и тврдих рупа око шиља ~~тешкоти~~; неки мрачно дижу терет; неки су стегнули међ зубе ~~ноге~~ ~~расположење~~.

Taj

Бездожна слика! Манијачка монотонија! Али, у скривеној унутрашности свега тога има она тајанствена мешавина зла и добра која формира племе, која кује судбину народа. И енергија и ~~слабост~~ функционишу ту даноноћно, баш као оне пећи за кување камена. Послушност је ту толика колики и отпор, а обое врло велики.

Род човка је
сам хвастају
и утвала:

Улати стопе

Повели су, боље рећи понели, држећи га под мишке, радника који је »имао акцидент«. Лекар фабрички, с једне стране, пита: »Хоћете ли моћи до амбуланте без носила?« Надзорник одељења, »крилати вештац«, како га радници зову, иде с друге стране и мргодно храбри: »Не јекни!« Пострадали радник не одговара лекару, ~~и~~ одједаред престаје да јечи и да скреће бок, сабира остатке моћи у повређеним ногама, покушава да такне земљу тврдо, при чему једна нога добија изглед мртвог предмета, ~~и друга споменог пајана који уме да се ба-
нажи с помоћу туђе снаге и вога~~.

У том крају, тако кажу, рад, рум и религија значе исто за душу човека. Моле се Богу људи и жене, да би се смирили и занели; пију рум људи и жене, да би се смирили и занели; раде као манијачи, да би се смирили и занели. Чудан сусрет на истом дејству најувишијег са ниско порочним. И чудна је и узајамност дејства тих чинилаца: да би радник што самозаборавније радио, он пије; да би био наклоњенији вери и нади, он се као роб зарива у рад, у послушност, у тачност.

Зује машине, зује уши, и грепка нешто по мозгу и души. Велики је то осећај: једнакост и другарство! Али је тежак осећај: неједнакост у способности, вештини и срећи! И има једна ѡаволска ствар: другарство и једнакост није свеједно! Та грепкања по мозгу, уз то још зујање ушију, тако су мучни, да је потреба неког заноса скоро стална. Може ли, доиста,

Točak už
nogu!

човек бити послушан кроз дане и године, трпети да туђа истина важи као станац камен, а своја трепти као јабланов лист — може ли то, ако свест и живци с времена на време не при-
дремеју?

Ца
И тако се зло и добро одмерују: сад отпор и срфба, сад љубав према старијем или млађем, сад милина од рада који напредује као часовник тачно, сад опет отпор и зла надница.

— Здрави су вам станови; имате игралиште за спортиве и читаонице.

— Имамо, имамо, хвала Богу! — одговара радник скоро весело. Па му се одједаред згрчи лице у неки туђ профил, и он додаје са сасвим новим карактером мисли и осећања: — имамо, али ~~не~~ не видимо даље од тог игралишта и те тамо цркве! па ~~се~~ сада одмерамо и уживамо више као стона ~~неко~~ као ~~неко~~.

У исти дан се десило: настрадалом раднику су морали одсечи једну ногу, и прослављена је у колонији фабричкој дубока старост ретко скромног и ваљаног радника, који се пола века није мицао из одељења где је први пут постављен, и који никада у животу није био кажњен. Онај без ноге био је кажњен више пута. »Утицаје то сад на његов положај радника инвалида« — мисли један друг. »А оном старом, коме данас утрапише дуван, зимске чарапе и књигу Христову, шта је опет њему помогло што никад није био кажњен? Колико камен на друму, толико се и он помакао сместа... А и тај Христос, откуд је он имао појма како се данас, и овде у Јоркширју, мучи и тегли...«

Лој
Козе
брештаница
Грекало је по мозгу још једног друга. »Ако добије тро-
вање крви, умреће, још млад, само зато што је радио на врло опасном месту... Xja« — почиње да се сећа нечег, да би могао ~~изборити~~ да се сећа нечег другог — »ако умре, умреће зато што сви људи умиру, и сви, како ~~ој~~ рачунају, пре времена... Тада који је тако мислио боловао је од јетре, и необично воље рум и цркву.

И тако, много разних мисли, добрих и злих, укрштало се ~~тога дана~~ по главама радника. И тога дана, и других дана. Јер, чудан је поглед на свет кроз фабрички прозор од оловног стакла; или са шипкастог моста између двоја вратанца која се механички зајупе за човеком; или са лествица од кабла на којима има безброј пречага и нема ограда.

По пречагама тих лествица нанизале се сада танке фигури-
не птица. Дивно изгледају лествице и птице. Птице имају пуну извесност да им се не може десити несрћан пад. Лествице трепте и брује као харфа. Пр-р-р! Равлетеше се птице, а оде горе момче. Не држи се усправно, него виси на укрућеним рукама и ногама које скакују по каблу као прсти свирача по жицама.

— Дивно, и страшно — може и ту акцидентъ ~~бъкъ~~ прегази.

— Шта акцидент! Само кад би човек већ једаред могао знати кад је он узрок ономе што му се догађа. А овако, стропаш се, или те машина прекроји, и имаш само да потпишеш акт који састави «крилати вештац». То вам је! Већ је писано! Како може један наш друг који је био у Русији, и не знаше, кад то каже, да ли се шиши или се не шиши?

— А по мом мишљењу: све је ван човека и његове воље додаје један бледуњавко, вальда неки орган администрације,

— А ја велим — завршује онај са јегром, румом и црквом — велим да је још понајбоље у цркви. Слобода и сигурност највећа; не дирају те, нити што од тебе траже, ни Бог ни људи.

Ускоро, безмало истог дана, умрла су објоица: онај од последица акцидента, а онај други од старости. Једна група дечака из фабричке школе, одређена да иде са погребом старца, бунила се, хтела да иде са погребом оног другог. Дечаци су ~~да~~ зашли у неку ~~зграду~~ у дискусију о природној и не-природној смрти. Никако нису успели да изведу на чисто: која је смрт баш сасвим неприродна, и шта би уопште могло бити неприродно, али су се определили за погреб који је, у домену фабричком, врста скандала, или сенсације. Ипак их је учитељ најзад, убедио и приволео. Сем једног. Тај се ухватио обема рукама за стари бршљан на дебелом црквеном стубу, и неће с места. Отац његов, ~~да~~ снажан човек, потезао га је немилосрдно, али је само раскрвавио сину руке на чврстим витицама бршљана.

Увече, у механи, почео је разговор о покојницима, о потребима, па и о бршљану, који, ко би то мислио, такође је јачи од човека.⁹ Наставило се са причањима о рату. Поставили су најзад питање: да ли један народ има права да ~~неко~~ пожели пропаст другога народа. Наравно да су сви једнодушно клицали флоти Велике Британије. Али неки часак позније посвадише се, па и потукоше, они који су у рату служили као морнари са онима који нису.

Сутрадан је »крилати вештац« писао акт. Било је затим казни, кајања, часног примања кривице, извиђења и измирења. А прекосутра је у механи настављен разговор о флоти, са много ружних речи опет, са неколико разбијених чаша и боца, али је скандал, као по договору, изведен тако да до акта не дође.

— Мора човек чинити и добро и зло! и чиниће! Акт — до ђавола!

И збиља, кажу они који знају, настане тек одједаред дуг период мира, занимљив по томе што није састављен од саме послушности и доброте и тишине, него по томе што дозвољено и забрањено, добро и зло, ~~се смеје~~. Оне су јабатов

✓ try to become your
true self

дистрепераве појединача покоре се једној истини споља. И задуго се заповест те истине сматра без поговора као племенита, човечна, патриотска, а послушност према љој као врлина мушки, и као још нешто неизрециво слатко и поносно. Тако је некако као кад посада брода слуша зато да би спасла брод у бури, или слуша зато да би достојанствено, са заповедником својим на челу, потонула на дно мора. У тремпунима данашње послушности, види се голим оком раса, и зна се да је раса чисто злато у које се чудесно претвара и добро и зло.

Тако се у Јоркшру ~~некада~~ формира племе и кује суд-
~~бинарка~~ рато стапакија Енглеса који су поседујуши и
поседујући са званици ^{II} стапаки.

Олуј на Темзи. Река буци као да море утиче у њу а не она у море. Ветар је пун ~~заштитних~~ ножева, и чини се: исецкаће бродове, ~~заштити~~ за потпаву.

Прозори, по енглески, једноструки су, и кроз ту танку површину стакла гледамо ми, људи, како се све савија и ломи и кишом плаче. Заштићени смо потпуно, премда по стаклу лије вода као из каблица, и узара ухор, као роговима.

Прислојених носева на стакло, као деца, видимо како је бура дохватила неколико галебова и неколико старих новина, али их понела ипак чекаје добротамерно, као у корици. Одеће их ко зна када, далеко, спустити ~~мрежу~~ у нов ~~крак~~ край, оставити их да се осуше и дати им можда нову судбину.

Како је незаштићеност понекад велика ствар, а заштићеност бедна ствар. Неколико милиметара стакла, и сва је природа само слика, само знаци и поруке. Ми смо буру видели, али она нас није видела. Док су галебови и старе новине били бура, били су Темза, ветар, киша...

Нешто увек тера шегу са човеком.

III

Модерни велики град има у прогресу свом нешто од камена који се отео из праћке. Можда нико није хтео ни замишљао чудовиши град од осам милиона становника, од којих највећи део не може свој стан и своју радионицу да веже и примакне ни логично ни човечино. Лондон је цунгла, становници његови су номади. Целог живота гласкају се и гурају, ~~кофери~~, по неколико сата дневно, у прљавим и ~~мокрим~~ тужним превозим средствима, тамо амо, амо тамо. Вапај њихов је: брзина! већа брзина!

Има ту нешто парадоксно. Две размакнute тачке везује увек пут, а брзина треба да има тајанствену моћ да их примиче. Она, релативно говорећи, и има ту моћ. Али путеви ве-

никог града су препонски путеви, чак и кад иду испод земље, ~~тако~~ дакле је она релативност врло велика. Авион је донео ~~тако~~ решење: ~~да~~ пут постаје ствар ~~релативна~~ имагинарна, а брзина има апсолутну моћ примицања двеју тачака. Али авион је птица; у простору ~~лети~~, ~~можу препонама скакуће или пада~~. А лондонски мали грађани ретко, или никад не путује простором, а сваки дан путује по Лондону. И тако, брзина превозних средстава у великом граду се повећава, али све остаје далеко. Далеко је и много за живот од једног дана, за понављање свакодневно, ~~путовање у Лондон из Рима до Парижа~~.

Има уосталом и нешто исконско у човеку што се опира ~~на~~ на хици. Човеку, апсолутно мислећи, није дато да даљине поништава, као што му није дато да време задржава. Пролази време ~~и~~ вели човек. Не пролази толико време колико пролази човек. И, не поништава човек, који путује, даљину, него поништва део свог живота. Седи згрчен, везан, беспослен, откинут, туђ и непотребан, у гомили других згрчених, везаних, беспослених и туђих.

У принудном путовању по великом граду има много сродног са номадством. Али некада је живљење било такво, да се човек могло прекинути, и негде другде наставити или започети. Так живота, пауза живота, и путовање, били су скоро истоветни у давна времена. Данас нису.

Становници великог града сатиру добар део живота у лудом сељакању пуном тираније непредвиђености и тираније аутоматизма. Велики град ће, не одвише удалекој будућности, постати проблем у материјалном и духовном смислу, ~~баш као~~ ~~сада кинески и машинска индустрија~~.

Исидора Секулић

Konj na mesečini

U septembru, na onoj visoravni od suhe ilovače koja se spušta rušeći se nad afričkim morem, polja, već izgorena od žestine dugih letnjih sunca, izgledaju žalosno: još sva puna pocrnele strnjike, s retkim bademovim drvećem i, tu i тамо, s kojim stogodišnjim panjem saracenske masline. Ipak bi utvrđeno da dvoje mladenaca provedu tu bar prve dane medenog meseca, obzirom na verenika.

Svadbeni ručak, pripravljen u jednoj dvorani starinske osamljene vile, nije u stvari bio za uzvanike svetkovina.